

A PEDAGÓGUSOK SZAKSZERVEZETÉNEK ÁLLÁSPONTJA A KÖZOKTATÁS RENDSZERÉNEK MEGÚJÍTÁSÁHOZ

A Pedagógusok Szakszervezete érdekelt abban, hogy a Magyar Köztársaság oktatási rendszere, és ezen belül a közoktatás rendszere hatékonyan, szakszerűen, törvényesen működjön. Ezért a Kormány megalakulása óta minden lehetséges eszközt igénybe vesz ahhoz, hogy segítséget nyújtson a döntéshozóknak a közoktatás rendszerét érintő igazgatásszervezési, finanszírozás-korszerűsítési, jogszabály-előkészítési, foglalkoztatási döntéseinek megalapozásához. Ezért fogalmazta meg a Magyar Köztársaság új Alkotmányának elkészítéséhez javaslatait, véleményezte a rendelkezésére bocsátott közoktatásról szóló törvény koncepciót, pedagóguséletpálya-modell koncepciót, illetőleg a különböző jogszabályok tervezeteit, és képviselte tagjai érdekeit az egyeztető fórumokon.

I.

A közoktatás társadalmi háttere

A közoktatás rendszere akkor tudja betölteni rendeltetését, ha megszervezésénél, feladatainak meghatározásánál, az egyes intézmények kapcsolatainak kiépítésénél figyelembe veszik azokat a tényezőket, amelyek befolyásolják, adott esetben meghatározzák magának az egész rendszernek, egyes részeinek, egy-egy intézménynek a teljesítményét. A közoktatás rendszere számos olyan feladatot kénytelen ellátni, számos olyan társadalmi problémára kénytelen megoldást találni, illetőleg ellensúlyozni a rábízott gyermekeket ért hatásokat, amelyek egyébként nem lennének a feladatai. Ezek közé tartozik például a munkanélküliség, az otthontalanság, a szegénység, a szülői iskolázatlanság. A családok megváltozott körülményei megváltoztatta a gyermekek helyzetét, a tanulók viszonyát a tanuláshoz, az iskolához, a tanárokhöz. Ezekre a változásokra nem készülhettek fel a közoktatás feladataiban közreműködő intézmények, azok vezetői, pedagógusai és más dolgozói. A problémák kezelésében sokszor maradt magára a közoktatás, mind országos, mind helyi szinten.

A közoktatás rendszerének megújításánál ezért központi kérdés annak megoldása, hogy a társadalmi problémák kezelése ne háruljon sokszor kizárólag a közoktatásra. Annak elismerése mellett, hogy az óvodáknak, iskoláknak, kollégiumoknak fontos szerepe van a szülő házból hozott hátrányok csökkentésében, nélkülözhetetlen, hogy települési szinten összehangolják a közoktatás, a szociálpolitika, a gyermek- és ifjúságvédelem, a munkaerő gazdálkodás feladatait. Nélkülözhetetlen, hogy országos szinten fogalmazzák meg azokat a feladatokat, amelyek a hátrányos helyzetben lévők megsegítéséhez szükségesek, és ehhez a megfelelő feltételeket is biztosítsák.

II.

A közoktatás rendszerszintű meghatározottsága

A közoktatás rendszerének zavartalan működése akkor biztosítható, ha a szabályozás során érvényesülnek azok a nemzetközi kötelezettségek, amelyeket a Magyar Köztársaság az aláírásával magára vállalt, illetőleg az új Alkotmány rendelkezései meghatározzák azokat az alapelveket, amelyekre a közoktatás rendszere működését meghatározó rendelkezéseknek épülniük kell. Ezért a közoktatás joganyagának felülvizsgálata során nem lehet mellőzni annak ismeretét, hogy a Magyar Köztársaság új Alkotmánya milyen elvárásokat fogalmaz meg az oktatás rendszerének egésze, és ezen belül a közoktatás rendszere részére. A Pedagógusok

Szakszervezete szerint a Magyar Köztársaság Alkotmányának tartalmaznia kell a szülőnek azt a jogát, hogy gyermekének adandó nevelést megválassza, és ehhez kapcsolódóan azt a kötelezettségét, hogy biztosítsa gyermeke részvételét az óvodai nevelésben, iskolai nevelésben és oktatásban. Meg kell fogalmazni, hogy az állam köteles gondoskodni azokról a feltételekről, amelyek a szülői jogok érvényesüléséhez és kötelezettségek teljesítéséhez szükségesek. Az állam gondoskodási kötelezettsége magában foglalja az intézményes nevelésben való részvételhez kapcsolódó ingyenes óvodai nevelésben, iskolai nevelésben, oktatásban, kollégiumi nevelésben való részvétel jogát. Az Alkotmányban szükséges rögzíteni a gyermek mindenekfelett álló érdekének érvényesítését, a hátrányos megkülönböztetés tilalmát. Az Alkotmányban kell rögzíteni a szülőnek azt a jogát is, hogy gyermekének vallási, világnézeti elkötelezettségének megfelelő nevelést és oktatást válasszon. Garantálni kell a nemzeti-etnikai kisebbséghez tartozók anyanyelvi, és anyanyelven folyó oktatáshoz való jogát is. Az Alkotmánynak garantálnia kell a lelkiismereti és vallásszabadságjogát is, ehhez kapcsolódóan az állam és az egyház szétválasztását.

A közoktatásban ezzel összefüggésben biztosítani kell, hogy az állami, helyi önkormányzati feladatellátásban részt vevő intézményrendszer a működésében, valamint a nevelő és oktató munkája során ne kötődjön egyetlen valláshoz vagy világnézethez sem. Ugyanakkor szülői igény szerint köteles megszervezni a fakultatív hit- és vallásoktatást. Az Alkotmánynak döntenie kell, hogy az oktatási-nevelési intézmények milyen szintig ingyenesek a tanulók számára.

Nem képzelhető el a közoktatás rendszere működésének végiggondolása a helyi önkormányzati rendszer működésének áttekintése, a helyi önkormányzatok finanszírozásának átgondolása nélkül.

És végezetül, de nem utolsó sorban, a közoktatás egészét az oktatás egészéhez illesztve kell vizsgálat alá vetni.

III.

A közoktatáshoz való hozzáférés egyenlő esélyének biztosítása

A közoktatáshoz való hozzáférés egyenlő esélyének biztosítása azt a követelményt támasztja a közoktatás rendszeréért felelősökkel szemben, hogy teremtsék meg azokat a feltételeket, amelyek megléte esetén minden településen, minden gyermek, tanuló hozzájuthat a megfelelő színvonalú közoktatás-szolgáltatáshoz anélkül, hogy ez számára aránytalan terhet jelentene. Ezen elv érvényesülése azt igényli, hogy a közoktatás rendszerének szolgáltatásai lefedjék az egész országot. Így bármelyik településen is él a gyermek, a tanuló, az óvodai neveléshez, az általános iskolai neveléshez és oktatáshoz, valamint a kapcsolódó pedagógiai szakszolgálatokhoz - nevelési tanácsadás, logopédiai ellátás, gyógytestnevelés, stb. - hozzá tud jutni anélkül, hogy ez számára és a szülei számára aránytalan terhet jelentene.

E célok megvalósítása érdekében el kell készíteni a közoktatás ellátórendszerének hálózati térképét, hozzá kapcsolódóan a meglévő intézményrendszer állapotfelmérését és technikai eszköz ellátottságát. A közoktatás országos hálózatrendszere alapján lehet megtervezni azoknak a szolgáltatásoknak a tervszerű fejlesztését, amelyek megoldása meghaladja egy-egy települési önkormányzat teherbíró képességét, feladatát. Ezáltal nyílna mód és lehetőség arra, hogy országos összkép alakuljon ki a nemzeti, etnikai kisebbséghez tartozók ellátásáról, a sajátos nevelési igényű gyermekek, tanulók ellátásáról, a pedagógiai szakszolgálatokhoz való hozzáférés lehetőségéről. Ily módon megnyílna a lehetőség a középfokú oktatás összehangolására, a művészeti képzés megtervezésére, a szakképzés feladatainak koordinálására.

Az országos közoktatási hálózat elkészítésével egyidejűleg, vagy azt követően lehetséges elkészíteni a feladatellátáshoz rendelkezésre álló ingók és ingatlanok országos

vagyonomérlegét. Az országos közoktatási hálózati térkép alapján át lehet tekinteni a fővárosi, megyei önkormányzatok közoktatás fejlesztési elgondolásait, terveit, és erre épülve a települési önkormányzatok közoktatás fejlesztési elgondolásait, terveit.

A tervezési feladatok végrehajtását követően, az állapotfelmérés adatai alapján, a rendelkezésre álló eszközök ismeretében lehetséges végiggondolni a fejlesztési feladatokat, hozzákapcsolva a finanszírozási kérdéseket. Ezáltal lehetőség kínálkozik a helyi önkormányzati társulási rendszer áttekintésére is. E körben számításba jöhet a kötelező társulás bevezetése, valamint a közoktatás finanszírozásába azoknak az önkormányzatoknak a bevonása, ahol nem működik közoktatási intézmény, és az ott élő gyermekek más településen veszik igénybe a közoktatás intézményrendszerét.

A hozzáférés egyenlő esélyű feltételeinek megteremtését szolgálja az állami fenntartásban működő, regionális alapon szervezett iskolabusz-hálózat rendszere, valamint a kistérségi szinten megszervezett pedagógusok állandó helyettesítési rendszere, valamint utazó szakember hálózata.

IV.

A feladatmegosztás

A közoktatás-szolgáltatás szervezése akkor lehet hatékony, ha pontosan, egyértelműen meghatározásra kerül az érdekeltek közötti munkamegosztás, feladatmegosztás. A közoktatás szervezésében indokolt, hogy közreműködjön az állam, de szükséges bevonni a helyi önkormányzatokat és más intézményfenntartókat. Nem hagyhatók ki a szolgáltatás szervezéséből a közoktatás intézményei sem. Az állami felelősség mellett érvényre kell, hogy jusson a helyi önkormányzati ellátási felelősség, valamint az intézményi döntéshozatal kötelezettsége és felelőssége.

Az állami szerepvállalást egyértelművé kell tenni minden olyan szervezési és ellenőrzési kérdésben, amely a rendszer egészére vonatkozik, beleértve a működéshez szükséges pénzügyi, gazdasági feltételek megteremtését. Egyértelművé kell tenni, hogy az állam felel az országos szintű tervezésért, ehhez kapcsolódóan a regionális, a térségi koordinációért, a fenntartói tevékenység törvényességi ellenőrzéséért, a pedagógusképzés és továbbképzés rendszeréért, a vizsgarendszer működéséért, az országos szakmai szolgáltatások megszervezéséért, a szakértői rendszer működéséért, a hatósági ellenőrzés működtetéséért, a szakmai ellenőrzés és minősítés rendszeréért.

Az intézményi döntéshozatal kötelezettsége és felelőssége döntően a szakmai kérdésekben, az intézményi szolgáltatásszervezési ügyekben, valamint a gyermekek, tanulók felvételével kapcsolatos kérdésekben kell, hogy biztosított legyen.

Meg kell találni azokat a formákat, amelyek biztosítják a szülői, a tanulói érdekképviselő megjelenését, valamint az intézményfenntartásban és működésben érdekelt egyéb fenntartók képviselőjét.

Ezek a kérdések törvényi szinten rendezhetők, mivel alapvető jogokat és kötelezettségeket kell meghatározni.

V.

Az önkormányzati intézményrendszer védelme

Az önkormányzati fenntartásban működő intézmények megszüntetésére, fenntartói jogának átadására csak kivételesen kerülhet sor, kizárólag abban az esetben, ha ezáltal nem kerül veszélybe az ingyenes, világnézetileg el nem kötelezett neveléshez, oktatáshoz való jog. Ennek megfelelően az egyházak részére történő intézményátadásra is akkor kerülhet sor, az

említett feltételek vizsgálata nélkül, ha volt egyházi intézmény kerül vissza eredeti tulajdonosához.

VI.

A közoktatás finanszírozása

A közoktatási törvénynek rendelkeznie kell a közoktatási intézmények fenntartásáról, finanszírozásáról, benne az állami szerepvállalás mértékéről, az esetleges fenntartók forráshoz juttatásáról.

A közoktatás finanszírozásában érvényesülnie kell a szektor semlegesség elvének, az állam által elismert kötelező szolgáltatások teljes körű finanszírozása elvének, a többletfeladatot vállalók finanszírozási kötelezettsége elvének, a szolgáltatásokhoz való egyenlő hozzáférés érvényesítéséből származó kötelezettségeknek. Az állam a feladatellátásra kötelezett helyi önkormányzatok törvényből levezethető kötelező feladataihoz biztosítja a forrásokat. A kötelező társulás bevezetése, és ennek kapcsán a döntéshozatalba és a finanszírozásba történő bevonása minden olyan települési önkormányzatnak feladata, amelynek ellátási kötelezettsége van. A teljesítménymutatóhoz kapcsolódó normatívának országos átlagban biztosítania kell az elismert, a kötelező létszám terhére történő foglalkoztatás fedezetét. Az ily módon biztosított összeg más célra fel nem használható forrásként kell, hogy eljusson a fenntartóhoz. Új támogatási formaként lehet forrást biztosítani azoknak a településeknek, ahol az átlagosnál nagyobb a munkanélküliség, kevesebb az önkormányzat rendelkezésére álló forrás. Pályázati úton lehet forrást biztosítani a fejlesztéshez, felújításhoz, eszközbeszerzéshez.

VII.

A tanszabadság és a tanítás szabadsága

A tanítás szabadsága és a tanszabadság magába foglalja az intézménylétesítés lehetőségét és jogát.

Ehhez meg kell határozni az intézménylétesítés feltételeit, beleértve a személyi és tárgyi feltételeket a közoktatási hálózati térkép figyelembevételével. Ezeknek a meglétét a működés megkezdésekor, valamint a működés ideje alatt ellenőrizni kell. Az ellenőrzés állami feladat. Az intézménylétesítés szabadsága nem jár együtt az állam finanszírozási kötelezettségével. Az állam a mindenki számára hozzáférhető közoktatási szolgáltatásokról a helyi önkormányzati feladatellátás keretében gondoskodik. A helyi önkormányzat a feladatait intézményfenntartással vagy szolgáltatásvásárlással a helyi önkormányzati feladatellátásba történő bevonással oldja meg. Az állami költségvetés meghatározott mértékig támogatja - szektor semlegesen - az intézményeket, fenntartótól függetlenül. A helyi önkormányzati intézményfenntartásban a teljes körű finanszírozás kötelezettsége áll fenn, azonban az államot ez a kötelezettség az államilag meghatározott szolgáltatások erejéig terheli. A helyi önkormányzat vállalhat olyan feladatot, amelynek teljesítésére nem köteles, azonban a többletfeladatok finanszírozása az államra nem hárítható át. A kötelező helyi önkormányzati feladatellátásba bevont más intézményfenntartókat olyan helyzetbe kell hozni, mint a helyi önkormányzatokat. A helyi önkormányzati feladat ellátási kötelezettség meghatározásánál nemcsak az egyes feladatok leosztására, hanem ahhoz kapcsolódó kapacitás leosztásra is lehetőség van. A kötelező társulás előírásával az iskolabusz hálózat működtetésével lehet segítséget nyújtani azoknak a településeknek, ahol nem lehetséges az önálló intézmény létrehozása, fenntartása, működtetése.

A tanszabadság magában foglalja a nevelési-oktatási intézmény megválasztásának

jogát, azonban az ingyenes szolgáltatásokhoz való hozzáférés lehetőségét az önkormányzati feladatellátásban köteles biztosítani az állam.

A tanítás szabadsága az óvodákban, iskolákban és kollégiumokban az állam által kiadott dokumentumok keretei között érvényesül. Az óvodák, iskolák és kollégiumok a jogszabályban kiadott dokumentumok és a közoktatásról szóló törvényben meghatározottak keretei között készítik el saját nevelési programjaikat, pedagógiai programjaikat.

VIII.

A gyermeki, a tanulói, a szülői jogok és kötelezettségek

A közoktatás rendszerének szolgáltatásait mindenki jogosult igénybe venni. Meghatározott időn belül azonban a gyermek köteles óvodába járni, illetve a tankötelezettségét teljesíteni. A tankötelezettség iskolába járással vagy magántanulóként teljesíthető. A tankötelezettség rugalmasan, a gyermek fejlettségétől függően kezdődhet a gyermek hat éves korától.

Az iskolába lépéshez szükséges fejlettségről az óvoda, indokolt esetben a nevelési tanácsadó vagy a szakértő és rehabilitációs bizottság közreműködésével dönt az iskola igazgatója. A tankötelezettség a gyermek tizennyolcadik életévéig tart, azonban az első szakképzettség megszerzése után a tankötelezettség megszűnik. A szülő kötelessége biztosítani, hogy gyermeke öt éves korától kezdve járjon óvodába, illetve teljesítse tankötelezettségét. A szülő választja meg, hogy milyen nevelést ad gyermekének, ennek megfelelően választhat önkormányzati, vagy nem önkormányzati, például egyházi fenntartású óvodát vagy iskolát. A szülő dönt arról, hogy gyermeke az alapfokú iskolai végzettség megszerzését követően melyik iskolatípusban folytatja tanulmányait. A szülő kötelezettsége magában foglalja az arról való gondoskodást, hogy gyermeke megjelenjen az óvodában és az iskolában. A szülői kötelezettség kiterjed arra is, hogy minden tőle telhető segítséget megadjon gyermekének a tankötelezettség teljesítéséhez. A szülőt a pedagógus segíti abban, hogy kötelezettségeinek eleget tudjon tenni. Ugyanakkor a jegyző, indokolt esetben a bíróság lép fel azzal a szülővel szemben, aki kötelezettségének nem tesz eleget.

A szülő jogosult és köteles fellépni gyermeke érdekeinek védelmében. Ez a jog magában foglalja a jogorvoslat jogát is. A tanuló kötelezettsége, hogy részt vegyen az előírt foglalkozásokon, felkészüljön azokra, megtartsa az iskola, a kollégium rendjét.

A tanuló részt vesz az iskola, a kollégium életének a szervezésében, véleményezési, javaslattevési joggal rendelkezik. Az iskola és a kollégium pedagógiai eszközökkel járhat el azzal a tanulóval szemben, aki nem teljesíti kötelezettségeit. Amennyiben a pedagógiai eszközök nem vezetnek eredményre, a gyámhatóság, a szabálysértési hatóság, végső soron a büntetőjog eszközeivel lehet fellépni a tanulóval szemben. Szélesíteni kell azokat a pedagógiai eszközöket, amelyek az iskolák és a kollégiumok rendelkezésére állnak azzal a tanulóval szemben, akinek a kötelezettségszegő magatartása veszélyezteti a többi tanuló művelődéshez való jogát. Ez a tanuló kötelezhető arra, hogy iskolapszichológushoz forduljon, és az iskola pszichológusa által megszervezett foglalkozásokon részt vegyen. Ha a tanuló betöltötte a tizenhatodik életévét, kötelezhető arra is, hogy magántanulóként teljesítse a tankötelezettségét. Ehhez az iskolának kell segítséget nyújtania.

Meg kell erősíteni az óvodai, iskolai nevelés és oktatásszervezést azokkal a speciális szakemberekkel, akik kiegészítik a pedagógusok tevékenységét. Szükség van szabadidőszervezőre, szociális munkásra, iskolapszichológusra minden olyan esetben, amikor azt az adott óvodába, iskolába, kollégiumba járó gyermekek, tanulók megfelelő színvonalú ellátása szükségessé teszi.

IX.

Az intézményi munka ellenőrzése

Az intézményi tevékenység és benne a pedagógiai munka vizsgálatánál nem mellékes az az adott környezet, amelyben az intézmény működik, az a település, ahonnan a gyermekek, a tanulók „érkeznek”. Az intézményi tevékenység reális összehasonlításának előfeltétele annak elérése, garantálása, hogy az önkormányzati feladatellátásban közreműködő közoktatási intézményekben közel azonos feltételek mellett lehessen megszervezni a munkát, függetlenül attól, hogy milyen településen működik az adott közoktatási intézmény. E feltételek megvalósulása esetén az ellátott gyermekek, tanulók családi, szociális helyzetének figyelembevétele mellett lehetséges a közoktatás-szolgáltatás eredményességének, vagy eredménytelenségének mérése, értékelése, vizsgálata, és ezekből a szükséges következtetések levonása.

Szükség van az intézmények ellenőrzésére, a pedagógiai munka külső ellenőrzésére. Az állam számára továbbra is szükséges a hatósági ellenőrzés rendszere, a mérés értékelés rendszere, valamint a vizsgarendszer. Azt kell vizsgálni, hogy az adott közoktatási intézmény a rendelkezésére álló feltételek mellett milyen színvonalon oldotta meg szakmai feladatait, hogy az intézmény szolgáltatásait igénybe vevő gyermekek, tanulók az adott időszakon belül hogyan fejlődtek, vagy maradtak el, vagyis azt kell megállapítani, mérni, értékelni, hogy mennyi a hozzáadott pedagógiai érték. Beavatkozásra akkor van szükség, ha az adott intézmény az országos átlag alatt teljesít. A beavatkozás többféle megoldási lehetőséget igényel, attól függően, hogy az elmaradás milyen okra vezethető vissza, valamint az észlelt hiányosságok pótlása megoldható-e az intézmény erejéből, illetőleg az észlelt hiányosságok megoldása érdekében az intézmény minden tőle elvárható intézkedést megtett-e. Az adott intézmény teljesítményének elmaradása az átlagtól, vagy az előző évi teljesítményekhez képest történő elmaradás értékelésénél fontos szempont annak tisztázása, hogy a külső, a belső körülmények, vagy azok együttese a kiváltó ok. Az állami beavatkozás lehetőségét is meg kell teremteni, amennyiben az intézmény és a fenntartó erejét meghaladó intézkedésekre van szükség, illetőleg erőfeszítéseik nem vezettek eredményre.

X.

A pedagógusok megbecsülése

A közoktatás intézményeiben foglalkoztatottak közül általában a pedagógus munkakörben foglalkoztatottak azok, akik az érdeklődés középpontjában állnak. A leggyakrabban a pedagógushivatás presztízsének visszaállításáról esik szó, és kevésbé a pedagógiai tevékenységet kiegészítő, más szakemberek fontosságáról és megbecsüléséről. A közoktatás intézményrendszerének zavartalan működtetése pedig elképzelhetetlen anélkül, hogy az alapfeladatot ellátó pedagógusok mellett ne legyen megfelelő számú, egyéb szakember, valamint az ő munkájukat segítő, az intézmény zavartalan működését biztosító szakértői gárda, technikai feladatokat ellátó szakszemélyzet.

Indokolt ezért a pedagógus pálya „presztízsze” helyett inkább a pedagógus pálya megbecsüléséről beszélni. Ez magában foglalja az anyagi megbecsülést, a közmegbecsülést, a szakmai megbecsülést, valamint a pedagógiai tevékenység megbecsülését. Ezek az elemek egyenrangúak, és együtt adják a pedagógus hivatás rangját, megbecsülését. Általában az anyagi megbecsülés az, ami előtérbe kerül arra való tekintettel, hogy a legkönnyebben, legérthetőbben megfogalmazható cél, amely alkalmas arra is, hogy a többi elemet háttérbe szorítsa. Az anyagi megbecsülés alapja a megfelelő ellenszolgáltatás rendszerének kidolgozása, amelyben fontos

elemet játszik a többletmunka és a nyújtott teljesítmény elismerése. A szakma megbecsülésének elengedhetetlen feltétele a jól átgondolt pedagógus képzési, továbbképzési rendszer, a pedagógusok minősítésének törvényi szabályozása. A közmebecsülés az az elem, amelynél meglehetősen nehéz annak megtalálása, hogy mely kérdéseket lehet jogszabályban rendezni, és milyen mértékben függ egy konkrét személy által nyújtott teljesítménytől. Indokként szokott megjelenni a pedagógusok hagyományos eszköztárának a hiánya, a mai viszonyok között rendelkezésre álló pedagógiai eszközök szűkösége. Való igaz, hogy a pedagógiai eszköztárból a tanuló és a szülő felett hatalmi pozíciót biztosító eszközök jogilag ma hiányoznak. A pedagógus tevékenysége során a szülői, tanulói jogok tisztelete mellett partneri kapcsolatra való törekvés célul kitűzésével kell, hogy megvalósítsa a feladatait. A hagyományos eszköztár egy része „visszatért”, ez az évfolyamismétlésre utasítás, az érdemjeggyel történő osztályozás. Jogilag tiltott a tanuló megalázása, testi fenyegetése, szabadságának korlátozása. A tanköteles tanuló fegyelmi úton történő kizárása is korlátozott, csak másik iskola biztosítása mellett alkalmazható.

Tény azonban, hogy a társadalmi problémák, a szülők iskolázottságának hiánya, a rossz szociális körülmények, a szülői munkanélküliség lényegesen befolyásolja a tanulói hozzáállást az osztályközösséghez, a pedagógusokhoz. Elengedhetetlen ezért a pedagógusok és a szülők ilyen irányú felkészítése, a konfliktuskezelő gyakorlatok megismerése, megtanítása és alkalmazásuk bevezetése. Nélkülözhetetlen a pedagógus munkáját segítő szakemberek rendelkezésre bocsátása, szabadidő-szervező, gyermek- és ifjúságvédelmi felelős mellett újra az iskolapszichológus, a pedagógiai asszisztens, valamint a szociális munkás, munkakörök beállítása az iskolákba.

Az állami védelem jogi feltételei adottak, figyelembe véve, hogy a pedagógus közfeladatot ellátó személy, és a vele szemben erőszakosan fellépő végrehajtható börtönbüntetéssel sújtható. Valójában az eljárások gyorsítása az, amelyik visszatartó erővel bírhat. A pedagógussal szemben elkövetett kisebb súlyú jogsértések, például a becsületsértés, szabálysértésnek minősül. A szabálysértés keretében kiszabható elzárás életkorának leszállítása a tizennegyedik életévre, ugyancsak megfelelő biztonságot nyújthat a pedagógusok részére.

Természetesen növelhető a pedagógusok munkájának hatósági jellege, például a fegyelmi büntetések kiszélesítésével, az iskolából való kizárás megkönnyítésével. A korábbi jog ismerte az ország összes középiskolájából való kizárás fegyelmi büntetést is. Indokolt azonban, hogy az osztályozás a jövőben se váljék a fegyelmezés eszközévé. A fegyelmi büntetések szigorítása helyett célravezetőbbnek tűnik a gyermekvédelmi hálózat rendszerének erősítése, ezen belül a védelembé vétel, és a jegyzői jogkörök bővítése. Ezt megelőzően meg kell teremteni annak lehetőségét, hogy a konfliktuskezelő eljárás, az iskolapszichológusi szolgálat, ehhez kapcsolódóan a tanuló egyéni foglalkoztatás keretében történő terápiás kezelése önkéntes módon igénybe vehető legyen. Abban az esetben, ha az önkéntes megoldás nem vezet eredményre, hatósági beavatkozás útján lehet a tanulót, illetve a szülőt arra kötelezni, hogy vegye igénybe a konfliktuskezelő eljárást, az iskolapszichológust, az egyéni terápiás foglalkoztatást.

A pedagógus megbecsülés része az is, hogy nem kell olyan tevékenységet ellátnia, amely elvonja őt a nevelő és oktató munkától. Ugyancsak e körbe tartozik az is, hogy a nevelő és oktató munkához szakmai segítséget kap a fejlesztő pedagógustól, a szociális munkástól, az iskolapszichológustól, a pedagógiai asszisztentstől. Tehermentesíteni kell a pedagógusokat az adminisztrációs feladatoktól is.

A pedagógus megbecsülés nem mellőzhető eleme a szakmai megbecsülés, amelynek része, hogy dönthessen a szakmai kérdésekben. Ezek egy része közösségi döntés, mint a nevelési program, a pedagógiai program elfogadása, de ehhez kapcsolódóan lényeges kérdés a módszertani szabadság meghagyása.

XI.

A szakképzés és a felnőttek tanulásának helyzete

Az iskolai rendszerű szakképzést (mind a hároméves, mind az érettségit is adó formáit) továbbra is a közoktatás részeként kell szabályozni a közoktatásról szóló törvény keretei között. A szakképzésben részt vevő intézmények a közoktatás intézményrendszerének részeként végzik továbbra is feladatokat, ebből adódóan a nevelő és oktató munkát végzők pedagógus-munkakörben látják el feladataikat és a szakmai vizsgára történő felkészítés pedig tanulói jogviszony keretében történik. A szakiskolák szerepe igen jelentős a tankötelezettség teljesítésében és azoknak a tanulóknak a munkaerőpiacra történő kijuttatásában, akik akár családi helyzetük, akár sajátos nevelési igényük, vagy az átlagostól eltérő képességük miatt különleges pedagógiai ellátás biztosítása mellett képesek személyiségüket kibontakoztatni. Ezért a szakiskoláknak erősíteni kell a „felzárkóztató funkcióját”, amely a szakmai vizsgára történő felkészítés mellett az említett okokból, illetve bármely más okból lemaradt tanulók részére nyújt pedagógiai szolgáltatásokat.

Ahhoz, hogy a szülők és gyermekeik kellő információk birtokában tudják eldönteni, melyik az az iskola, melyik az a szakképesítés megszerzésére irányuló felkészítés, amelyik leginkább megfelel a tanuló adottságainak, igényeinek, és amelyben a legnagyobb az esély a munkaerőpiacra történő sikeres belépésnek, gyökeresen meg kell változtatni a pályaválasztási és a pályaválasztás jelenlegi rendszerének működését. El kell érni, hogy az iskolai továbbtanulási pályaválasztási tanácsadás, és a munkaerő piaci pályaválasztási tanácsadás egymással szorosan együttműködve, már az általános iskola hetedik évfolyamán megkezdje a tanulók és a szülők információkkal történő ellátását, ennek kereti között lényegesen nagyobb segítséget kell adni a szülőnek és a tanulónak ahhoz, hogy megfelelően értékelni tudják a tanuló képességeit, és ezt hozzá tudják igazítani az aktuális lehetőségekhez. E feladatok megoldásához a Szakképzési Alap terhére lehet forrást biztosítani.

Erősíteni kell az együttműködést a szakképző iskolák és a gazdasági kamarák között. Lényeges azonban, hogy a gazdasági kamarák első sorban a tanulószervezetek megkötésében, és végrehajtásának ellenőrzésében játszanak szerepet. Az iskolai rendszerű szakképzésben a szakképző iskolák nevelő funkciója sem szorulhat háttérbe, így nem „veszhet el” a gazdaság igényeinek kiszolgálásában. A szakképző iskolák kötelessége, hogy a tanulók érdekében együttműködjenek minden gazdasági kamarával, nem mondhatnak le azonban arról, hogy a tanulók felkészítésének pedagógiai folyamatát továbbra is „kézben tartás”, irányítsák. A szakképző iskolák és a gazdasági kamarák közötti együttműködés csak a mellérendeltségre, egymás kölcsönös tiszteletére épülhet.

Szükséglenek a szakképzési feladatok iskolarendszeren kívüli megoldásai, erősödjenek a meglévő és jöjjenek létre új intézményei az iskolarendszerű felnőttoktatásnak.

XII.

A megújítva, megőrizve haladás igénye

A közoktatás rendszerének átalakításánál lényeges kérdés, hogy azok az elemek, amelyek a gyakorlatban beváltak a hozzájuk fűzött reményeket, jól működnek, ne, vagy csak a szükséges mértékben változzanak. Ez a szempont mérvadó volt akár az 1985-ös, akár az 1993-as törvények, és az ehhez kapcsolódó végrehajtási rendeletek elkészítésénél van szó. Különösen igaz ez, a már bevált és ismert fogalmakra. Indokolt azoknak a technikai szabályoknak a megőrzése, amelyeknek nincs oktatáspolitikai tartalma, hanem a közoktatás, mint rendszer kereteit biztosítják. Nem célszerű hozzányúlni vagy gyökeresen átalakítani

azokat az intézményeket sem, amelyek „kormányokon átnyúlva” kerültek kialakításra, bevezetésre, nem kevés költségek mellett. Ezek közé tartoznak a vizsgáztatási rendszer elemei, a mérési, értékelési, rendszerek elemei, a felvételi és a vizsgáztatási kérdések.

Lényeges az átmeneti szabályok megalkotása, az új fogalmak összevetése a korábbi rendelkezésekkel, a végzettségek és szakképzettségek összevetése és kölcsönös elismerése, a változó paraméterek és követelmények fokozatosan, felmenő rendszerben történő bevezetése. Nem mellőzhető szempont az sem, hogy a már megszerzett bizonyítványok érvényessége nem vonható kétségbe a különböző, kiadott engedélyek megszüntetése, visszavonása csak megfelelő határidő közbeiktatásával oldható meg anélkül, hogy ez zavart okozna.